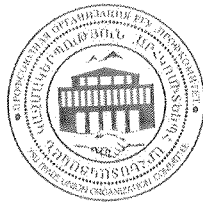

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԵՎ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ՏԵՂԱԲԱՇԽՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐ

(6-7 ՄԱՅԻՍԻ, 2015 Թ.)

ԵՐԵՎԱՆ 2015 Թ.

ՀՏԴ 338(479.25):06

ԳՄԴ 65.050

Հ 247

*Հրատարակության և երաշխավորելի
Աշխարհագրության և երկրաբանության
Ֆակուլտետի գիտական խորհուրդը*

ԳԼԽԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ՝

Մ.Ա., Գրիգորյան, Ա. Հ., Պոտոսյան

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ՝

Մ.Ա. Մելքումյան, Ա.Ռ. Ավագյան, Կ.Ս. Դանիելյան, Գ.Ս. Կարապետյան, Հ.Լ. Սարգսյան, Հ.ՅԱ. Սայադյան, Մ.Ս. Թորոսյան,
Ն.Ա. Հարությունյան, Հ. Հ. Գալստյան

Главные редакторы:

Григорян М.А., Подосян А.А.

Редакционная коллегия

С.А. Мелкумян, А.Р. Авагян, К.С. Даниелян, Г.М. Карапетян, Г.Л. Саргсян, О.Я. Саядян, М.М. Торосян, Н.А. Арутюнян, А.О. Галстян

Editors

Grigorqyan M.A., Potosyan A.H.

Editorial board: S.A.Melkymyan, A.R.Avagyan, K.S.Danielyan, G.M.Karapetyan, G.L.Sargsyan, O.Y.Sayadyan, M.M.Torosyan, N.A.Arutjunyan,
H.H.Galstyan

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ՏԵՂԱԲԱՇԽՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՀԻՄՆԱՆՆԴԻՐՆԵՐԸ: ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐ(6-7 ՄԱՅԻՍԻ, 2015 Թ.)- Եր.: ԵՊՀ
հրատ., 2015.- 354 էջ:

Հ 247

Ժողովածուն ընդգրկում է ՀՀ տնտեսության զարգացման և տեղաբաշխման, բնակչության տարաբնակեցման, տարածքային կառավարման և զարգացման, բնական ռեսուրսների օգտագործման և բնապահպանության, էկոլոգիական, զբոսաշրջային ինդուստրիայի ռեկրեացիայի հիմնախնդիրներին նվիրված նյութեր:

ՀՏԴ 338(479.25):06

ԳՄԴ 65.050

ISBN 978-5-8084-2017-5

© ԵՊՀ հրատ., 2015

© Կազմողի համար, 2015

ՄՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄԻՏՈՒՇ ԹՈՐՈՍՅԱՆ, աշխ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ
ԷԼԻԶԱ ԴՈՒՐԳԱՐՅԱՆ, լաբորանտ, ԵՊՀ

Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքը զբոսաշրջային ինդուստրիայի անբաժանելի մասն է: Այն ընդգրկում է ինտեգրման և կարգավորման գործառնություններ ապահովող ծառայությունները [4]:

Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքի ապահովող գործառնությունը՝ զբոսաշրջիկներին սպասարկող կազմակերպությունների համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումն է: Ինտեգրող գործառնությունը կապերի ապահովումն է արդյունաբերական ձեռնարկությունների և զբոսաշրջության միջև: Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքի կարգավորող գործառնությունը համարվում է կարևորագույնը՝ ինչպես նշում է Զորինը «սուրբեր տնտեսության մեջ», այսինքն նոր աշխատատեղերի ստեղծում, ազդեցություն պահանջարկի վրա, արդյունաբերության զարգացում և տարբեր մակարդակի բյուջեներում հարկային ներդրումների համար աջակցություն [2]:

Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքներն ունեն ուղղակի և անուղղակի ազդեցություն տարածաշրջանների տնտեսության զարգացման վրա:

ՀՀ-ում, ընդհանրապես, և մասնավորապես Սյունիքի մարզում զբոսաշրջության զարգացման համար կարևորվում է զբոսաշրջային ամբողջական ենթակառուցվածքի առկայությունը: Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքներում ցանկացած բաղադրիչի անկատարությունը հանգեցնում է ամբողջական համակարգի ոչ լիարժեք լինելուն: Զբոսաշրջային գործունեությունը, որպես առևտրային գործունեության տեսակ, ներկայացնում է ծառայությունների լայն դաշտ [1]:

Կազմակերպված զբոսաշրջային գործունեության հիմքը զբոսաշրջային փաթեթներն են, որոնք որպես կանոն ներառում են ծառայությունների ամենաբիչը երկու գործառնություններ՝ հյուրանոցային և տրանսպորտային: Հյուրանոցային հատվածը կարող է հասնել մինչև 60-65%, իսկ տրանսպորտային ծառայությունները կազմում են զբոսաշրջային փաթեթի արժեքի մոտավորապես 10-15%-ը, այսինքն՝ հյուրանոցային ծառայության մասն է հիմնականում պայմանավորում ընդամուր զբոսաշրջային փաթեթի շուկայական գինը [3]:

Հյուրանոցային տնտեսությունը Սյունիքի մարզում մասնավոր տնտեսվարող սուբյեկտներ են, որոնց կառուցումն ու հետագա շահագործումը խրախուսվում է պետության կողմից: Հյուրանոցային տնտեսության բարձր ռիսկայնությունը ձեռներեցներին մղում է ներդրված միջոցներն արագորեն ետ բերելու պահանջին, որն էլ հաճախ հանգեցնում է դաշտի աղավաղմանը: Թերևս սա է պատճառը, որ ինչպես ՀՀ-ում և այդ թվում նաև Սյունիքի մարզում կառուցվող հյուրանոցների մեծ մասի բաժնետերերը հավակնում են 4 և 5 աստղային կարգավիճակի, չնայած որ սպասարկման առումով իրականում շատ են ետ մնում:

Որպես արդյունք, տարեցտարի փոխվում են հյուրանոցային սակագները և նաև փաթեթի արժեքները, որը շատ բացասաբար է ընկալվում զբոսաշրջային խիստ մրցակցային շուկայի կողմից: Որպեսզի հյուրանոցային համալիրը շահութաբեր լինի անհրաժեշտ է ապահովել միջինը տարեկան 45-47% զբաղվածություն, իսկ աշխարհում ընդունելի է համարվում միջինը 75-80% ցուցանիշը (աղյուսակ 1): Համաձայն պաշտոնական տվյալների՝ այդ ցուցանիշը Սյունիքի մարզում կազմում է մոտ 40% [3]: Մակայն մեր գնահատումներով այդ ցուցանիշը չի գերազանցում տարեկան միջին հաշվով 30 %-ը:

Հյուրանոցային տնտեսության եկամտի հիմնական աղբյուրները [1]

Եկամտի տեսակը հյուրանոցային տնտեսությունում	Միջին արժեքը
Զուտ գիշերակացի ծառայություններ	55% (°5-8%)
Մենտի համակարգ (ռեստորաններ, սրճարաններ)	25% (°3-5%)
Խմիչքների վաճառք բարերում (այդ թվում՝ մինի-բար)	10% (°3%)
Լրացուցիչ ծառայություններ (լվաճք, արդարում և այլն)	3% (°1%)
Հեռախոսային ծառայություններ	1.5% (°0,5%)
Տարածքների վարձակալություն	2% (°1%)

Ուստի պարզ է, որ հյուրանոցները մի կողմից ստիպված են աշխատել բարձր սակագներով, իսկ մյուս կողմից փորձում են դիմագրավել գնային մրցակցությանը: Ինչպես տեսնում ենք, առկա են նաև շուկայի սահմանափակության և հոսքերի սակավության խնդիրները, որոնք էլ հենց լրջագույն հոգաձույթի առարկա են համարվում մարզի համար:

Այսպիսով, զբոսաշրջության զարգացման համակարգում հյուրընկալությունը համարվում է ազդեցիկ կառուցվածքային բաղադրիչներից մեկը: Համաձայն պաշտոնական տվյալների Սյունիքի մարզում ներկայումս գործում են 40 մեծ և փոքր հյուրանոցներ և հյուրատներ: Ընդ որում այդպիսի օբյեկտներ չկան Մեղրի և դաստակերտ քաղաքներում:

Տրանսպորտային միջոցները: Սյունիքի մարզում մինչև անկախացումը գործել են Կապանի, Գորիսի և Միսիանի օդանավակայանները, որոնք իրականացրել են ներհանրապետական թռիչքներ: Խորհրդային միության փլուզումից հետո դրանք չեն գործում: Հայ ադրբեջանական հակամարտության պատճառով չի գործում նաև Երևան-Մեղրի-Կապան երկաթգիծը:

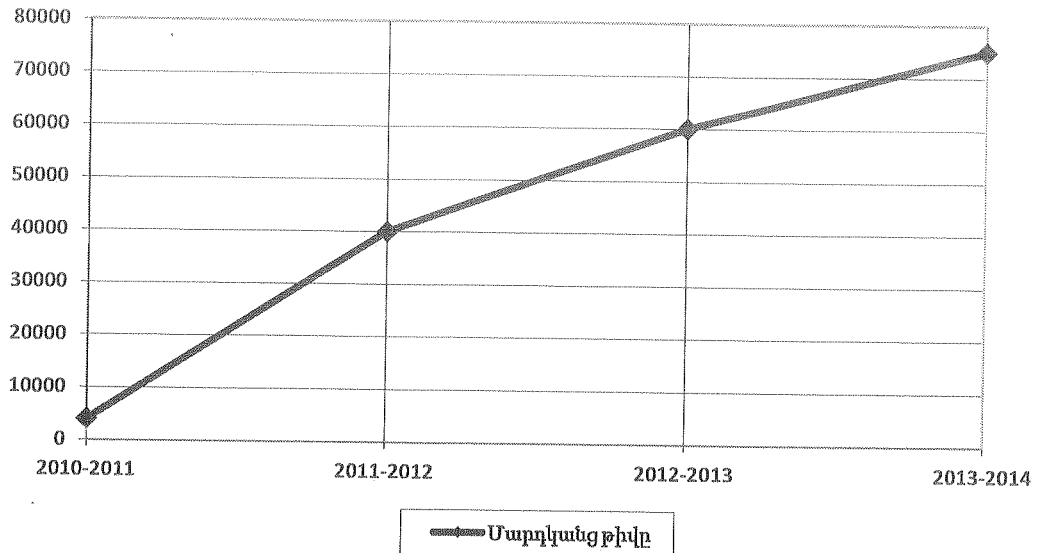
Մեր օրերում Սյունիքի մարզի տարածքով անցնում է Իրան-Հայաստան-Վրաստան, Երևան-Ստեփանակերտ տարանցիկ ավտոճանապարհները, ինչով և պայմանավորված են ավտոմոբիլային տրանսպորտի գերակա դերը Սյունիքի մարզի տնտեսության մեջ, սոցիալական և պաշտպանական բնագավառներում: Մինչդեռ չափորոշիչներին չհամապատասխանող ճանապարհային ցանցի պայմաններում 20-25%-ով թանկանում են ծառայությունների արժեքները, 2-3 անգամ ավելանում են տրանսպորտային միջոցների շահագործման ծախսերը և մեծանում է շրջակա միջավայրի վրա ավտոտրանսպորտի վնասակար ազդեցությունը [1]:

Սյունիքի մարզում վերջին տարիներին էական փոփոխություններ և զարգացումներ են նկատվում զբոսաշրջային ենթակառուցվածքային վերը նշված բաղադրիչների համակարգում: Դրանք հատկապես նկատելի են տրանսպորտային ցանցի համակարգում, որը բուռն ճանապարհաշինության արդյունք է: Ընդհանուր առմամբ Սյունիքի մարզի օգտագործելի ավտոճանապարհային ցանցի երկարությունը կազմում է 515.2կմ [3]:

Սյունիքի մարզի զբոսաշրջային ենթակառուցվածքում ծանրակշիռ տեղ ունի «Տաթևեր» ճոպանուղին, որի կառուցումից և շահագործումից հետո զբոսաշրջիկների այցելությունը մարզ զգալիորեն ավելացավ: Մասնավորապես՝ եթե մինչև Տաթևերի ճոպանուղու կառուցումը Տաթև էին այցելում տարեկան մոտ միջին հաշվով 15 հազար մարդ, ապա ճոպանուղու շահագործումից հետո այստեղ են այցելում տարեկան մոտ 70 հազար մարդ:

Իրավասու մարմինների հավաստմամբ 600 զբոսաշրջիկ է օրական այցելում Որոտանի կիրճ և

Տաթևի ճոպանուղի: «Տաթևեր» ճոպանուղին 2013 թվականի հուլիսին ընդունեց 150 հազար երրորդ ուղևորին: Զբոսաշրջային այս գոտի այցելող զբոսաշրջիկների թիվը տարեկան ավելանում է 10-14%-ով: Այցելուների 65%-ը ՀՀ բնակիչներ են, 35%-ը արտասահմանցի զբոսաշրջիկներ [5]:

Նկար 1 «Տաթևեր» ճոպանուղու ուղևորների դինամիկան 2010-2014 թթ

Անցած հինգ տարիների փորձը ցույց տվեց, որ «Տաթևեր»-ի ծրագիրն ՀՀ-ի զբոսաշրջային հաջողված ծրագրերից մեկն է և այն էականորեն նպաստում է տարածաշրջանում զբոսաշրջային այցելությունների թվաքանակի ավելացմանը:

Գիղ-զբոսավարները Ցանկացած տարածքի զնոսաշրջային ենթակառուցվածքում կարևոր դեր ունեն գիղ-զբոսավարները: Մյուսիքի մարզի զբոսաշրջության ենթակառուցվածքի այս բաղադրիչը համեմատաբար քիչ է տուժել անցումային շրջանում և այժմ հաջողությամբ համագործակցում է ներգնա զբոսաշրջության տնտեսվարողների հետ: Մակայն ներկայումս մարզում առկա է մեկ այլ խնդիր՝ սերնդափոխությունը և երիտասարդների ահագնացող արտագաղթը: Այժմ զբոսավարների վերապատրաստման կուրսերը կրում են ոչ պարբերական բնույթ, և պետք է հստակեցվի նրանց լիցենզավորման խնդիրը [1]:

Հասարակական սննդի հաստատությունները : Մյուսիքի մարզում հասարակական սննդի հաստատությունները զարգացել են տարերայնորեն և պետական վերահսկողությունից դուրս են գտնվում: Մարզում գործում են բազմաթիվ ռեստորաններ, արագ սննդի կետեր, սրճարաններ, որոնք հիմնականում կենտրոնացված են մարզի քաղաքներում, գլխավոր ճանապարհների հարևանությամբ և զբոսաշրջիկների հիմնական այցելության վայրերում: Մսնդի այս ոլորտը գլխավորապես կատարում է իր գործառնությունները, սակայն դրանց սպասարկման որակը մնում է ցածր: Այս բնագավառում նույնպես շատ անելիքներ կան, ինչը պահանջում է պետական միջամտություն:

Մշակութային, պատմական, ճանաչողական և այլ տեսարժան վայրերը: Այս ենթաօլորտը կազմում է Մյուսիքի մարզի հիմնական առանցքը և ինտելեկտուալ սեփականությունը, ձևավորվել է սիրողական և նեղ մասնագիտական հետաքրքրություններից ելնելով: Հանգստի այս ձևն այցելուներին և զբոսաշրջիկներին թույլ է տալիս ծանոթանալ գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությանը, ճաշակել բնական, թարմ և առողջարար սննդամթերք, ինչպես նաև օգտվել ժամանցի հնարավորություններից:

Ագրոգրոսաշրջության զարգացման տեսանկյունից ևս զբոսաշրջիկներին սկսել է հետաքրքրել նաև Սյունիքի մարզը: Զբոսաշրջիկն ապրելով գյուղական վայրերում մասնակցում է գյուղատնտեսական աշխատանքներին: Այսօր Սյունիքի մարզում սկսել են գործել «հացուկաց» տեսակի հյուրատներ, որոնք առավելապես զարգացած են ոչ զբոսաշրջային կենտրոններում, հատկապես կառուցվում են այն շրջաններում, որտեղ չկան հյուրանոցային ցանցեր, և բավականաչափ զարգացած չեն զբոսաշրջության ենթակառուցվածքները: Ագրոգրոսաշրջությունը դառնում է գրավիչ նաև որոշ գործոնների շնորհիվ մասնավորապես՝ քրիստոնեության և մշակույթի, քանի որ պատմամշակութային շատ վայրեր մոտ են գտնվում գյուղական համայնքներին: Եթե նախկինում զբոսաշրջիկներն այցելում էին միայն ճանաչողական, հոգևոր ու պատմամշակութային զբոսաշրջության նպատակով, ապա այժմ Սյունիքի մարզը դարձել է նաև ժամանցի և հանգստի կազմակերպման գոտի:

Այսպիսով, կատարված վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ Սյունիքի մարզում զբոսաշրջային ենթակառուցվածքը և նրա առանձին բաղադրիչներ դեռևս գտնվում են կայացման փուլում և դրանց հետագա զարգացումն ու կատարելագործումը էական դեր կունենա մարզում զբոսաշրջության տարբեր տեսակների զարգացման և մարզի սոցիալ-տնտեսական առաջընթացի համար:

Գրականություն

1. Գևորգյան Ս.Ա., Խաչիյան Դ.Է. Ներգնա զբոսաշրջության արդյունավետության բարձրացման հիմնահարցերը Հայաստանում: -Երևան, Ասողիկ, 2011թ., 206էջ:
2. Զորին Ի.Վ., Կվարտալով Վ.Ա. Տուրիստիկա: -Ե., Անտարես, 2006թ., 344 էջ:
3. Մելվինազյան Բ.Ս., Հաջոյան Ռ.Ս. Զբոսաշրջության մարքեթինգ: Ուսումնական ձեռնարկ: Երևան, Տնտեսագետն, 2003թ., 124 էջ:
4. Морозов М.А. Экономика и предпринимательство в социально-культурном сервисе и туризме: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – 3-е издание – М.: издательский центр „Академия“, 2007г., 288 с.
5. http://www.armstat.am/file/RegStat/marz/MARZ_07.pdf

АНАЛИЗ ТУРИСТИЧЕСКИХ ИНФРАСТРУКТУР СЮНИКСКОГО МАРЗА

Торосян М., к. г.н, доцент, ЕГУ

Дургарян Э., лаборант, ЕГУ

В статье обсуждаются уровни развития инфраструктуры как важной части туристической индустрии. В частности, рассматривается инфраструктура в гостиничной, транспортной и пищевой отраслях. Особое внимание уделяется вопросам подготовке специалистов сферы услуг индустрии туризма.

THE ANALYSE OF TOURING SUBSTRUCTURES SYUNIK REGION EXAMPLE

M.TOROSYAN, Doctor of Geographical sciences, YSU

DURGARYAN E. laboratory assistant, YSU

In this article we discussed the levels of substructures constituents touring industry. We discussed hotel, trasport, food sphere substructures, meanwhile we paid attention to the generation change in the service sphere.